

NAU NOM VE U MEDICINSKOG FAKULTETA
UNIVERZITETA U BEOGRADU

Na sednici Nau nog ve a Medicinskog fakulteta u Beogradu, održanoj dana 28.04.2016.godine, broj 5940/4, imenovana je komisija za ocenu završene doktorske disertacije pod naslovom:

„Dimenzije li nosti po Ajzenk-u i nivo zrelosti žena koje se bave prostitucijom“

Kandidata mr dr Danijele Tiosavljevi , zaposlene u Klinici za psihijatriju KCS, odelenju za le enje nepsihotih poreme aja, kao lekar specijalista psihijatrije i asistenta za užu nau nu oblast Medicina i društvo na Katedri humanisti kih nauka Medicinskog fakulteta, Univerziteta u Beogradu. Mentor je prof. dr Slavica Djuki -Dejanovi . Komentor je prof. dr Karel Turza.

Komisija za ocenu završene doktorske disertacije imenovana je u sastavu:

1. Prof. dr Aleksandar Jovanovi , vanredni profesor, Klinike za psihijatriju KCS, Medicinskog fakulteta, Univerziteta u Beogradu.
2. Prof. dr Aleksandar Damjanovi , vanredni profesor, Klinike za psihijatriju KCS, Medicinskog fakulteta, Univerziteta u Beogradu.
3. Prof. dr Marko Munjiza, redovni profesor u penziji, Medicinskog fakulteta, Univerziteta u Beogradu.

Na osnovu analize priložene doktorske disertacije, komisija za ocenu završene doktorske disertacije jednoglasno podnosi Nau nom ve u Medicinskog fakulteta slede i

IZVEŠTAJ

A) Prikaz sadržaja doktorske disertacije

Doktorska disertacija mr sci Danijele Tiosavljević napisana je na 180 strana i podeljena je na sledeće poglavlja: uvod, ciljevi rada, materijal i metode, rezultati, diskusija, zaključci i literatura. U disertaciji se nalazi ukupno 5 grafikona i 8 tabela. Doktorska disertacija sadrži sažetak na srpskom i engleskom jeziku, biografiju kandidata i podatke o komisiji.

U **uvodu** je predstavljena u psihologiji i psihijatriji uvek prisutna teškoća u preciznom definisanju ličnosti ovek, kao jedinstvene pojave u živom svetu. Ukazuje se na to da je razumevanje ličnosti nemoguće bez razumevanja ovekovog funkcionisanja u svom totalitetu. U skladu sa tim se iznose brojne teorije ličnosti, počev od prvih pokušaja koji se oslanjaju na dihotomiju biološko-psihološko i njihovu povezanost, preko posmatranja ličnosti kroz „ljudsku“, interpersonalnu situaciju, pa do savremenih teorija ličnosti i mentalnih poremećaja koji daju pravi značaj biološkim faktorima koji definišu ličnost. Predstavljen je konstrukt crta i dimenzija ličnosti. Prikazana je kako njihova uloga regulatora psihičkih procesa, tako i funkcija u njihovim disregulacijama i su reprezentanti mentalni poremećaji. Detaljno se izlaže Ajzenkova teorija ličnosti, na koju se istraživači oslanjaju u tezi, a koja naglašava ulogu bioloških determinanti. Opisuju se precizno dimenzije njegovog ličnog modela i objašnjavaju njihovi domeni ispoljavanja. Iznosi se jedinstvena Ajzenkova teorija moralnosti i kriminalnog ponašanja, sa kojom su u korelaciji rezultati teze. Ukazuje se na novija istraživanja koja ukazuju na povezanost funkcionisanja bazične strukture ličnosti i različitih formi amoralnosti, tj. postojanje jedinstvene dispozicije za amoralno ponašanje, koja podržavaju rezultate ovog istraživanja.

Navedeni su i opisani psihološki odbrambeni mehanizmi, kao i njihovo značenje i funkcija u okviru celokupne organizacije ličnosti i njene psihičke ekonomike. Prikazan je način njihovog „rada“ u okviru adaptivne funkcije Ego, zatim ukazano na njihov značaj, te patološki kvalitet i neadekvatnost i izraz mogu biti drastični poremećaji ponašanja, oblika raznih vrsta akutnih duševnih poremećaja. Napravljena je njihova konceptualna i empirijska podela, korišćena u daljem toku teze, a usko u vezi sa istraživačkim ciljem. Kroz genezu morala, etike i etike u medicini napravljen je uvod kako u još jedan vid sagledavanja prostitucije u tezi (prostitucija kao moralni, etički, uže, medicinsko-etički fenomen), tako i u upoznavanje sa relativno novom disciplinom, bioetikom. Poslednje iz razloga sagledavanja u tezi prostitucije i kao bioetičkog fenomena. Poštujući i bioetički, interdisciplinarni pristup, u uvodu su prikazani različiti pogledi na prostituciju prisutni kroz vreme (od drevnih vremena do postmodernog doba) i različite religije. Prostitucija (post)modernog doba je predstavljena kroz paletu feminističkih stavova, poglede na nju kao na fenomen ženskoga roda, pa sve do njenog vidjenja kao isključivo ili dominantno sociološke pojave.

Naglašava se da je najviše istraživača prostituciji do sada pridavalo socijalni karakter i društvenu prirodu i poreklo. Iznose se brojne definicije i oblici prostitucije. Prikazuju se dosadašnja

skromna saznanja o povezanosti prostitucije i (socio)patologije, kao i neke teorije kao nagoveštaji o njenim korenima u moralnosti.

Ciljevi rada su precizno definisani. U skladu sa prirodom mernih instrumenata i istraživa kom temom, postavljena su dva istraživa ka cilja. Prvi je bio da se utvrdi zrelost psiholoških mehanizama odbrane kod žena koje se bave prostitucijom. Drugim je trebalo utvrditi prisustvo/odsustvo psihopatologije kod žena koje se bave prostitucijom, prema mernim kvalitetima Ajzenkovog upitnika.

U poglavlju **Materijal i metode** navedeno je da je istraživanje obavljeno u prostorijama "Gradskog Sekretarijata Unutrašnjih Poslova" grada Beograda, gde je grupa žena koje se bave prostitucijom u Srbiji formirana i ispitivana. Eti ki komitet Medicinskog fakulteta Univerziteta u Beogradu je konstatovao da je doktorska teza u skladu sa eti kim na elima Helsinške deklaracije i na elima Eti kog komiteta Medicinskog fakulteta u Beogradu. Opisan je na in formiranja uzorka ispitanica i navedeni kriterijumi za njihovo uklju ivanje u istraživanje. Detaljno je opisan celokupan postupak ispitivanja, koji je podrazumevao obavljanje semikvantitativnog intervju a (kojim su, osim osnovnih socio-demografskih podataka o ispitanicama, dobijeni i dodatni podaci, a koji su blisko u vezi sa njihovim bavljenjem prostitucijom), zatim standardni psihijatrijski intervju (kojim se dobijeni osnovni anamnesti ki podaci i isklju eni mentalni poreme aji sa osovine I, kao i hroni na somatska obolenja, neurološke bolesti i mentalna retardacija), nakon ega su ispitanice ispunjavale upitnike samoprocene koji uklju uju merne instrumente. Navedeni su merni instrumenti (EPQ – Eysenck's Personality Questionnaire i DSQ - Defence Style Questionnaire) i detaljno, pojedina no, je opisana njihova struktura i ciljevi, vrednost i zna aj dobijenih podataka ovim instrumentima, na ini interpretiranja, kao i na ini na koji su instrumenti primenjeni u uzorku ispitanica. Za statisti ku obradu podataka koriš en je program Statistical Package for Social Sciencies (SPSS/PC). Navedene su statisti ke metode koje su koriš ene za opis uzorka, kao i statisti ke metode koriš ene za analizu dobijenih podataka.

U poglavlju **Rezultati** detaljno su opisani i jasno predstavljeni dobijeni rezultati.

Diskusija je napisana jasno i pregledno, uz prikaz podataka drugih istraživanja sa uporednim pregledom dobijenih rezultata doktorske disertacije.

Zaklju ci sažeto prikazuju najvažnije nalaze koji su proistekli iz rezultata rada. Koriš ena **literatura** sadrži spisak od 338 referenci.

B) Kratak opis postignutih rezultata

Istraživanje je pokazalo da je prisutna psihopatologija kod ispitanih žena koje se bave prostitucijom prema mernim kvalitetima Ajzenkovog upitnika. Rezultati istraživanja su ukazali na

to da je njihova li nost odraz specifi nog složaja dimenzija u vidu: ekstremno visokog psihoticizma, visokog neuroticizma i umerene ekstroverzije.

Specifi nost ovakvog složaja bazi nih dimenzija li nosti (veoma visoko p i visoko n) ispitanih žena koje se bave prostitucijom visoko pove ava rizik (vulnerabilnost) za razvoj mentalnih poreme aja i (mal)adaptivnih problema (nestabilne psihopate!).

Istraživanje je pokazalo da su ispitanе žene koje se bave prostitucijom sklone agresivnom, antisocijalnom i amoralnom ponašanju u određenim okolnostima.

Dobijenim rezultatima je dokazano da bez razlike u odnosu na BDP (borderline psychiatric disordered patients) i GPP (general psychiatric patients) postoje nezreli psihološki mehanizmi odbrana (MA stila) kod ispitanih žena koje se bave prostitucijom.

Rezultati istraživanja su pokazali da ispitanе prostitutke pokazuju karakteristike antisocijalnog poreme aja li nosti, što zna i da je antisocijalnost permanenta karakteristika njihovog ponašajnog stila.

U istraživanju je uradjena i bogata bioeti ka analiza prostitucije u kojoj je, sada i sa aspekta vidjenja prostitucije kao psihijatrijske situacije, prostitucija definisana kao nova medicinsko-(bio)eti ka situacija, koja naglašava ulogu psihijatra i psihoterapije unutar multidisciplinarnog tima koji bi se jedino pluralizmom perspektiva mogao adekvatno baviti njenom primarnom, sekundarnom i tercijarnom prevencijom.

C) Uporedna analiza doktorske disertacije sa rezultatima iz literature

Istraživanja ove doktorske disertacije i njeni rezultati ukazuju da je prisutna psihopatologija prema mernim kvalitetima Ajzenkovog upitnika kod ispitanih žena koje se bave prostitucijom i da je ona odraz ekstremno visokog psihoticizma (p) i visokog neuroticizma (n) kao njihovih dimenzija li nosti. Ovaj rezultat pokazuje da ovakav složaj bazi nih dimenzija li nosti ženama koje se bave prostitucijom pove ava rizik (vulnerabilnost) za razvoj mentalnih poreme aja (visoko n) i (mal)adaptivnih problema (veoma visoko p). Izloženo je u visokoj saglasnosti sa mnogim istraživanjima o depresiji kao ishodu dekompenzacija ili komplikacija kod osoba visokih skorova na neuroticizmu kao dimenziji li nosti (Eysenck and Eysenck, 1975.; Horwood and ferguson, 1986.; Ormel et al., 1989.; Ferguson et al., 1989.; Kendler et al., 1993b; Rodgers B., 1990.; Kneževi G. i sar. 2004.). U visokoj korelaciji su i sa rezultatom istraživanja koje je psihoticizam predstavilo dimenzijom koja je odraz diskontrole i agresije, tj. socijalne maladaptivnosti uopšte (Digman J.M., 1990.).

Prethodno navedena referenca podržava i rezultat ovog istraživanja prema kome dimenziona specifi nost (visoko p) li nosti ispitanе prostitutke ini sklonijim agresivnom, antisocijalnom i amoralnom ponašanju u određenim okolnostima. Ovakav rezultat podržava empirijski dokazano postojanje visokog psihoticizma u vanklini koj populaciji kod kriminalaca i sociopata (Kneževi G., 2003). Rezultat je u korelaciji i sa teorijom Ajzenka koji ukazuje na postojanje stabilne unutrašnje

nekognitivne dispozicije (Eysenk 1964, 1976a; 1994.) koja je odgovorna za manifestno (a)moralno ponašanje ljudi.

Rezultati istraživanja su pokazali i da postoje bez razlike u odnosu na BPDP i GPP nezreli psihološki mehanizmi odbrana (MA stila) kod ispitanih žena koje se bave prostitucijom. Da ispitanice značajno koriste nezrele odbrane u korelaciji je sa istraživanjima Vaillant-a, koji je naglašavao da su baš ove odbrane karakteristične odbrane pacijenata sa velikom depresijom i poremećajima ličnosti kao dijagnostičkim kategorijama, tj. njihove dominantne odbrane (Vaillant G.E., Bond M. & Vaillant C.O., 1986.). Rezultat je u saglasnosti i sa pronađenom jasnom korelacijom između zastupljenosti zrelih odbrana i uspješnije životne adaptacije. (Vaillant G.E., 1971.)

Dokazano u istraživanju da ispitanice prostitutke pokazuju karakteristike antisocijalnog poremećaja ličnosti, što znači i da je antisocijalnost permanentna karakteristika njihovog ponašajnog stila, podržano je rezultatima longitudinalne studije, Brody i autora, koji su potvrdili da je većina prostitutki zadovoljavala dijagnostičke kriterijume za antisocijalni poremećaj ličnosti. (Brody et al. 2005).

U istraživanju je prostitucija sagledana, definisana kao nova medicinsko-(bio)etička situacija, koja naglašava ulogu psihijatra i psihoterapije unutar multidisciplinarnog tima koji bi se bavio njenom primarnom, sekundarnom i tercijarnom prevencijom. Nije poznato postojanje u literaturi sličnog pogleda na prostituciju i odnosa prema njoj. Najviše je istraživačima prostituciji pridavalo socijalni karakter, društvenu prirodu i poreklo (Konstantinovič B., 1930., Radulović D., 1986.).

D) Objavljeni radovi koji čine deo doktorske disertacije

1. **Tiosavljević D.**, Djukić-Dejanović S., Turza K., Jovanović A., Jeremić V. Prostitution as a psychiatric situation: ethical aspects. Accepted for publication in the international peer-reviewed journal *Psychiatria Danubina* as the Original theoretical paper and it is scheduled for publication in Vol. 28, 2016.

E) Zaključak (obrazloženje naučnog doprinosa)

Doktorska disertacija „**Dimenzije ličnosti po Ajzenk-u i nivo zrelosti žena koje se bave prostitucijom**“ dr Danijele Tiosavljević predstavlja originalni naučni doprinos u polju psihijatrije i poljima medicinske etike i bioetike. Originalni doprinos istraživanja u polju psihijatrije proizašao je iz rezultata koji prikazuju postojanje psihopatologije kod ispitanih prostitutki koja proističe iz specifičnog složenja njihovih bazičnih dimenzija ličnosti, a koja je podržana nezrelim psihološkim mehanizama odbrana. Rezultatima ovog istraživanja je prostitucija precizno psihopatološki locirana. Oni su omogućili i spoznaju ličnih korena antisocijalnosti i amoralnosti ispitanih prostitutki, a na temelju toga u disertaciji izvedena i njena drugačija, nova (bio)etička analiza, zbog čega je prostitucija opravdano definisana kao nova medicinska situacija.

Originalni doprinos ovog istraživanja je i njen zaključak da nema adekvatnog odgovora na prostituciju bez psihijatra kao neotuđivog dela multidisciplinarnog tima, kompaktnog u svojoj raznorodnosti, koji bi se komplementarno i sinergijski bavio psihičkim, fizičkim i socijalnim

zdravljen žena koje se bave prostitucijom. Predloženo je osnivanje multidisciplinarnih savetnih centara, bilo odvojeno ili u sklopu zdravstvenih/penalnih ustanova, kao adekvatan na in za obezbeđivanje mesta za sprovođenje interventnog i/ili kontinuiranog (psiho)farmakološkog, psihološko-psihijatrijskog, somato-medicinskog i (re)socijalizacijskog procesa u radu sa prostitutkama. U cilju pokušaja kontrole i smanjenja kako pojedina nog tako i društvenog rizika i štete od prostitucije, kao jedan od metoda predložena je peer-edukacija.

Zahvaljuju i rezultatima istraživanja se otvara i mogu nost primarno preventivnog delovanja u vidu prepoznavanja vulnerabilne grupe žena, tj. žena koje, u konstelaciji sli nih unutarnjih i spoljnih okolnosti, mogu odabrati prostituciju kao na in odgovora na njih. Time se ozna ava novi prostor za, opet interdisciplinarno, sinergijsko delovanje svih zabrinutih za njih disciplina. Ovo istraživanje usmerava programe prevencije i umanjenja štete od prostituisanja i na ostale aktivne u esnike (konzumente, makroe/partnere), bez kojih ni prostitucija sama ne bi postojala.

Ova doktorska disertacija je uradjena prema svim principima nau nog istraživanja. Ciljevi su bili precizno definisani, nau ni pristup je bio originalan i pažljivo odabran, a metodologija rada savremena. Rezultati su pregledno i sistemati no prikazani i diskutovani, a iz njih su izvedeni odgovaraju i zaklju ci.

Na osnovu svega navedenog, a imaju i u vidu i dosadašnji nau ni rad kandidata, komisija predlaže nau nom ve u Medicinskog fakulteta Univerziteta u Beogradu da prihvati doktorsku disertaciju dr Danijele Tiosavljevi i odobri njenu javnu odbranu radi sticanja akademske titule doktora medicinskih nauka.

U Beogradu, 19.05. 2016.godine

lanovi komisije:

Prof. dr Aleksandar Jovanovi

Prof. dr Aleksandar Damjanovi

Prof. dr Marko Munjiza

Mentor:

Prof. dr Slavica Djuki -Dejanovi

Komentor:

Prof. dr Karel Turza
